

Kültürel İletişim Ürünü Masallara Analitik Yaklaşımlar

Sümeysra TÜRK¹

Öz

Masallar, iletişimin derin ve gizemli dünyasına farklı analitik yaklaşımlarla ışık tutarlar. Jean-Michel Adam'ın masal analizi, masalları semboller ve motifler aracılığıyla bir iletişim aracı olarak ele alır. Bu analiz, masalların sadece metinler olmanın ötesinde, kültürden gelen kodları çözme şekli olarak işlev gördüğünü gösterir. E. M. Meletinski metodu ise masalları bir kültürel iletişim ürünü olarak değerlendirir. Meletinski'ye göre, masallar farklı toplumsal bağlamlardan gelen anlatıların izlerini taşırlar ve bu da bir topluluğun değerleri ve düşünceleri hakkında ipuçları sunar. Julien Greimas metodu, masalların sembollerle iletişim kurma şeklini vurgular. Masallar, semboller aracılığıyla derin anlamlar ve duygular iletebilirler. Tzvetan Todorov'un yaklaşımı, masalları denge ve dengesizlik arasında bir iletişim olarak görür. Masallar, okuyucuları dengeyi yeniden sağlamak için bir yolculuğa çıkmaya davet eden iletişimsel araçlardır. Vladimir Propp'un işlevsel analizi, masalları belirli işlevlerin iletişimi olarak inceler. Karakterler, hikâyenin ilerlemesi için birbirleriyle etkileşimde bulunarak iletişim ağları örerler. Bu analitik yaklaşımlar, masalların içsel iletişimini çözümlenemize ve anlam dünyalarını daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Anahtar Kelimeler: Masal, Masal analiz yöntemleri, Masalların özellikleri

Analytical Approaches to Cultural Communication Product Tales

Abstract

Fairy tales shed light on the deep and mysterious world of communication through different analytical approaches. Jean-Michel Adam's Fairy Tale Analysis treats fairy tales as a means of communication through symbols and motifs. This analysis shows that fairy tales are not just texts, but function as a way of decoding cultural codes. The E. M. Meletinski Method, on the other hand, considers fairy tales as a product of cultural communication. According to Meletinski, fairy tales bear the traces of narratives from different social contexts, which provide clues about the values and thoughts of a community. The Julien Greimas Method emphasizes the way fairy tales communicate through symbols. Through symbols, fairy tales can convey deep meanings and emotions. Tzvetan Todorov's approach sees fairy tales as a communication between balance and imbalance. Fairy tales are communicative tools that invite readers to embark on a journey to restore balance. Vladimir Propp's Functional Analysis examines fairy tales as communications of specific functions. Characters weave webs of communication, interacting with each other to move the story forward. These analytical approaches help us analyze the inner communication of fairy tales and better understand their world of meaning.

Key Words: Fairy Tale, Fairy tale analysis methods, Characteristics of fairy tales

Atıf İçin / Please Cite As:

Türk, S. (2023). Kültürel iletişim ürünü masallara analitik yaklaşımlar. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 8 (2), 230-243. Doi: <https://doi.org/10.58648/inciss.1350781>

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi – Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, turksuveysra00@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-3338-769X

Giriş

Masallar, insanların iletişim kurmaları için çok etkili bir araçtır. Hem çocuklar hem de yetişkinler arasında bilgi aktarımı, duygusal bağ kurma ve düşünce paylaşımı sağlarlar. Masallar, iletişimin en temel bileşeni olan dil ile bağlantılıdır. Anlatıcının seçtiği kelimeler, cümleler ve anlatım şekli, masalın iletmek istediği mesajı doğru bir şekilde aktarmada etkilidir. Dilin yanı sıra masalın ritmi, vurguları ve tonu da iletişimi kolaylaştırır. Masallar, akıcı bir iletişim kurabilmek için kullanılabilen birçok dil becerisini geliştirir.

Masallar aynı zamanda duygusal bağ kurmada da etkilidir. Masal kahramanlarıyla okuyucu veya dinleyici arasında ortak duygusal deneyimler paylaşılır. Kahramanların sevinçleri, üzüntüleri, korkuları veya başarıları, insanların birbirleriyle empati kurmalarını sağlar. Bu empati, iletişimin daha yakın ve daha anlayışlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.

Masallar, düşüncelerin ve fikirlerin paylaşımında da etkin bir rol oynar. Bir masal anlatıcısı, örneğin, belirli bir konuya dikkat çekmek, toplumsal bir meseleyi ele almak veya bir felsefi düşünceyi tartışmak için masalı kullanabilir. Masallar, soyut kavramları somut bir şekilde anlatarak, insanların farklı bakış açıları kazanmalarına ve düşüncelerini ifade etmelerine yardımcı olur.

Sonuç olarak, masallar iletişimin temel unsurlarını bir araya getirerek etkili iletişim kurmamıza yardımcı olurlar. Dilin kullanımı, duygusal bağ kurma yeteneği ve düşüncelerin paylaşılması için bir araç olarak masalların gücü büyüktür. Masalları hikâyenin ötesinde bir iletişim aracı olarak görmeli ve insanların dile, duygularına ve düşüncelerine dokunmak için bir kültür ürünü olduğunu bilmemiz gereklidir.

Masal Kavramı

Halkın ortak yarattığı olarak ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa aktarılan, cin, peri, dev gibi olağanüstü kişileri de olan, olağanüstü olaylara yer veren, genellikle bir tekerlemeyle ya da bir varmış, bir yokmuş gibi bir sözle başlayan bir tür halk öyküsü (www.tdk.gov.tr) olan masallar hayal ürünü olan ya da yaşanması mümkün olabilecek olayların okuyucuya haz verecek şekilde abartılı bir betimlemeyle anlatıldığı kısa edebi yazılardır. Masalda, düşündürmekten daha çok ana amaç, duygulandırmak ve heyecanlandırmaktır ve bunu yaparken kısa bir anlatım kullanılır. Masal; kısa olması, yalın bir olay örgüsü, çoğunlukla önemli bir olay veya sahne aracılığıyla tek-yoğun bir etki uyandırması ve az sayıda karaktere yer vermesi bakımından diğer anlatım çeşitlerinden ayrılmaktadır. Yani masal, olay eksenli bir yazı ve anlatım çeşididir. Temelinde bir olay vardır ve bu olaylar genellikle yüzeysel şekilde işlenir. Kısa bir tür olduğu için fazla ayrıntı ve derinlemesine bir kurgu yoktur. Olayın veya durumun öncesi ve sonrası okura, dinleyene sezdirilerek hissettirilir (Prescott, 2019; Gömeç, 2000).

Masal kelimesi, söylendiği bölgeye göre çeşitlilik göstermekle birlikte masalın tanımlanmasında da farklı görüşler bulunur. Arapça mesel kelimesinden dilimize geçen ve Anadolu'da masal olarak kullanılan kelime, Türk dünyası içinde ertegü, ertek, çöçak kelimeleriyle anılmaktadır (Arıcı, 2004:159). Türkçe lügatlerde masal kelimesi hakkında çeşitli tarifler yer almaktadır. Ahmed Vefik Paşa Lehçe-i Osmânî'de, "masal" maddesinde şöyle demektedir: Mesel, hâlâ hikâye, dasitan, menkabe mânâsına fıkra ve kazıyyeden gayri. Muallim Naci, Lügatinde masal'a değil de mesel'e yer verir: Dâsîtân, kıssa-i meşhûre. (Masal) bundan muharreftir. Kitâb-ı Müntahabât-ı Lügat-ı Osmânî müellifi Mustafa Şükrü'nün tarifinde bazı değişik unsurlar da vardır. Misâl maddesinde şöyle denilmektedir: Ahlâk ve âdâta müteallik olan kıssa ve hikâye ve rüya ki uykuda görünür gibi mânâsına. Şemseddin Sami Kamûs-ı Türkî'de Mesel maddesinde şu tarifi vermektedir: Adab ve ahlâk ve nasâyihe müteallik küçük hikâye. (Masal bundan galattır). Mehmed Salâhî'nin tarifi de Şemseddin Sami'ninkine pek yakındır. O da Kamus-ı Osmanî'de mesel ile ilgili olarak şöyle demektedir: Dâsîtân, kıssa; (masal) bundan muharreftir. Hüseyin Kâzım Kadri Türk Lügati'nde masalı şöyle tarif etmektedir: "Arapça mesel, emsal muharrefi; hikâye, menkıbe, destan." Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı Türkçe Sözlük 'ün "masal" maddesi şöyledir: "Çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olayla süslenmiş bulunan ilgi çekici hikâye. Ferit Develioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat 'inde mesel maddesi şöyledir: "Terbiye ve ahlâka faydalı,

yararlı olan hikâye.” Türkçe sözlük hazırlayan yabancılar da masalın tanımına yer vermişlerdir. F. Wilhelm Radloff’un Arapça meselden geldiğini kaydettikten sonra “hikâye, fabl” demektedir. Adıyla anılan lügatin hazırlayıcısı Bianchi ise “masal” için “düzme” demektedir. Görüldüğü gibi eski kaynaklar umumiyetle “mesel” şeklini tercih etmektedirler. Radloff’ta ise “masal” şeklini iki ayrı “s” ünsüzü ile yazılmasına mukabil aslının “mesel” olduğu kaydedilmektedir (Akalın, 2015:184-185).

Masalın Özellikleri

Masal da diğer edebi türlerde olduğu gibi çeşitli özelliklere sahiptir. Masal olay, mekân, zaman ve kişiler olmak üzere dört ana bölüme ayrılabilir. Masalda olay; masal kahramanının başından geçen olay ya da durumdur. Temel öge veya durum kahraman etrafında şekillenir. Mekân; masal içinde çevre sınırlıdır, mekânlar az sayıdadır. Mekânın detaylarına girilmez. Kısaca bir tarif mevcuttur. Zaman; masallar uzun zaman dilimlerine yayılmaz, zaman dilimi kısadır. Öykülerde geçmiş zaman kullanılır. Yani -dili geçmiş zaman anlatımı söz konusudur. Olaylar yazarın kendi ağzından ya da kahramanın kendi ağzından anlatılabilmektedir. Kişiler ise masalda az sayıdadır. Kişiler tip-karakter şeklindedir ve bu karakterlerin ayrıntılı tasviri söz konusu değildir. Öyküdeki kişinin bir yönü baskındır ve o yönü ortaya çıkartılarak anlatımlar yapılır. Kötü ise kötü, cesaretli ise cesaretlidir. Masalda konuları, bakış açıları ve üsluplarıyla aslında kahramanlı şiirin düzyazıdaki karşılığı şeklinde bir özelliğe sahiptir. Sözlü ve yazılı olabileceği gibi aslında sözlü geleneğe sahip bir tür olarak ortaya çıkmış ve sonradan yazıya geçirilmiştir. Bu tarz masallar sözlü gelenekteki birçok kalıbı barındırır. Bu durum Türk edebiyatında da Dünya edebiyatında da geçerlidir (Arıbaş, 2009). Masal içinde, kötülükler eleştirilerek okurun ve dinleyenin bu kötüler gibi olmaması beklenir. Masalın sonunda iyiler ve iyilikler de yüceltilir ki okur ya da dinleyici iyi olsun ve iyilik yapsın istenir (<https://masalların-ozellikleri.nedir.org/>).

Masalın Sınıflandırılması

Masal sınıflandırmaları üzerine ilk çalışmalar, Batılı araştırmacılar tarafından yapıldı. Öncelikle Alman masal araştırmacısı G.Von Hahn, masalları tiplerine göre sınıflandırma girişiminde bulundu, ancak bu çalışma kapsamlı ve kalıcı olmaktan çok daha sonraki çalışmalara yol gösterici nitelik taşımaktadır. Bu konuda ilk önemli çalışmayı 1910 yılında Antti Aarne hazırladı. Aarne, masalları;

- a) hayvan masalları,
- b) asıl halk masalları,
- c) fıkralar olmak üzere üç grupta topladı.

Bu üçlü sınıflandırma, kendi arasında da ana ve alt dallara ayrılarak daha kolay yararlanılır hale getirdi. Johann Georg von Hahn, Griechische und Albanesische Märchen (Yunan ve Arnavutluk Masalları) adlı kitabında; Yunan, Arnavutluk, Alman, Eflak ve Hint masallarını inceleyerek bir sınıflandırma oluşturdu. Bu sınıflandırma Avrupa’daki masalların ilk sınıflandırılması olduğu halde çok fazla kullanılmadı. Stith Thopmson ise von Hahn’ın çalışmasını; tip ile motif arasındaki farkın anlaşılmadığı ve bu iki terim arasındaki ayrımın yapılmadığını söyleyerek eleştirmektedir. “Henning Frederik Feilber, Joseph Jakobs, Robert H. Lowie ve Alfred L. Kroeber’in de masallar üzerinde bazı tasnif çalışmaları olduğunu belirtir. Aleksandr Nikolayeviç Afanasyev, Narodniye Russkiye Skazki (Rus Halk Masalları) adlı eserinin ilk baskısını 1855 yılında yayınladı. İlk baskısında masalları sınıflandırmayan Afanasyev, 1873 yılında Rus masallarını sınıflandırarak yayımladı. Fanasyev, masalları beş grupta sınıflandırdı. Buna göre:

1. Hayvan Masalları
2. Sihir (Büyü) Masalları
3. Kısa Anlatılar
4. Hicvî Masallar
5. Günlük Hayatla İlgili Masallar’dır.” (Gümüş, 2015:37-38).

Türk masallarının tip sınıflandırması ile ilgili önemli çalışma ise Eberhard ile Pertev N. Boratav tarafından hazırlandı. 1953’ de Eberhard ve Boratav ortak hazırlamış oldukları Typen Türkischer

Volksmarchen isimli kitaplarında 378 masal tipi ortaya koydu ve bunları 23 başlık altında sınıflandırdı (Gümüş, 2015).

Dünya ve Türk Edebiyatında Masal Çalışmaları

Dünya edebiyatında masal incelemeleri yapıldığında aslında hemen hepsinin ortak özelliklere sahip olduğu görülür. Çalışmalarda; bilmece, lirik ve atasözünün masalın dinamik merkezinde yer alan malzemeler olduğu görülmüştür. Bilmece anlatı içinde mecaz olanaklarını içerir ve atasözü de masalın imgeleri lirik yapıldığında, yani ritmik olarak düzenlendiklerinde metaforik olasılıkları detaylandırır. Bu tür imgeler esas olarak iki repertuarından alınmıştır: çağdaş dünyadan (bunlar gerçekçi imgelerdir) ve antik gelenekten (bunlar fantezi imgeleridir) olanlardır. Bu farklı görüntüler, ritmik organizasyonları tarafından bir masal anlatım performansı sırasında bir araya getirilir. Fantastik görüntüler, dinleyicilerden güçlü duygusal tepkiler alma kapasitesine sahip olduğundan, bu duygular, desenleme ile görüntü organizasyonuna dokunan hammadde olarak karşımıza çıkar. Böylece izleyici, anlama doğru hareket eden metaforik sürecin bir parçası haline gelerek masalın ayrılmaz bir parçası haline gelir. Ve bu nedenle anlam, masalın yüzeyinde kolayca bulunabilecek net bir sözden çok daha karmaşıktır. Bu görüntü örüntüsü, Avrupa masallarını şekillendiren ana araçtır. En basit masalarda bir model kurulur ve hemen hemen aynı şekilde hepsinde tekrarlanır. Örneğin bir Xhosa hikâyesinde; bir dev bir kadını ve kadının iki çocuğunu kovalar. Hikâyenin her bölümünde, canavar yaklaştıkça ve kadın ve çocukları daha yoğun bir şekilde tehlikeye girdikçe, hikâyeyi; doğrusal yolunda ilerlerken bile çaresizlik, tehdit ve terör duygularını hissettiren bir şarkı düzenler:

Qwebethe, Qwebethe, ne istiyorsun?

Yemeğimi bozkırda bırakıyorum

Onu geride bırakıyorum

Onu geride bırakıyorum.

Hikâye anlatıcısı, kısa bir giriş ve hızlı bir kapanıştan biraz daha fazlasıyla bu hikâyeyi geliştirir. Bir fantezi canavarından - bir çatışmadan bir çözüme - kaçan gerçekçi tek bir karakterin kesintisiz bir doğrusal hareketi vardır. Ancak bu fantezi ve bu gerçeklik, masalın lirik merkezi tarafından kontrol edilir ve görünüşte basit olan bu mekanizma, karmaşıklığın özünü sağlar. Bu doğrusal hareket, en basit öykülerde bile, döngüsel bir hareket tarafından - bu durumda, şarkı - altüst edilir ve bu metaforun motorudur. Doğrusal ayrıntıları ve görüntüleri birbiriyle eşit olacak şekilde deneyimlemeyi mümkün kılan, masalın döngüsel hareketidir. Yani en basit masal, daha karmaşık anlatılar için bir model haline geliyor. Bu lirik merkez, hikâyeye gelişme potansiyeli veriyor (Britannica, Fairy Tale, 1768).

Dünya masal çalışmalarına yön verenlerden olan Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, Batı kültür geleneğindeki en etkili edebi masallardan bazılarını yayınlamaya katkı sağladı. Hoffmann bir tür olarak masallar ile alakalı farklı görüşler geliştirdi ve kendisi de masallar kaleme alarak bunları uygulamaya koydu. Hoffmann, kışkırtıcı öykülerinde gerçeklik ile fantezi arasındaki sınırları bulanıklaştırarak tartışmalara neden oldu. Doppelgangers ve animasyonlu bebekler onun masallarının bir parçasıydı. Bu şekilde, okuyucuları gerçeklik ve sosyal gelenek algılarını yeniden gözden geçirmek için kafa karışıklığına yol açıyordu. Hoffmann'ın çalışmaları Alman Romantikleri Wilhelm Heinrich Wackenroder, Ludwig Tieck ve Novalis ile bağlantılı olarak okunabilirken, Hoffmann'ın 1814'de yayınladığı "Altın Pot" gibi masallar Avrupa büyüğü gerçekçiliğinin bir örneği olarak görüldü. Hoffmann'ın çalışmasında, fantezi âlemleri sürekli olarak gerçek âlemlerine saldırıda bulunuyor ve gerçeklik ile hayalin birbirine karıştırıldığı bir yapı ortaya çıkıyor. Hoffmann'ın yazdığı bu masallar Almanya ile sınırlı kalmayarak, Nikolai Gogol üzerindeki etkisinin de kanıtlandığı gibi, Ukrayna ve Rusya'ya kadar büyük ilgi çekiyor. İngiltere'de onun masallarına dair çalışmalar gerçekleştiriliyor (Owen ve Crawford, 2020).

Türk masallarında gerçekleştirilen çalışmalarda ise ortak özellikler gerçeğe yakın olması ve kültürel motiflere yer verilmesidir. Cin, peri, deve kullanımları insandan farklı özellikler gösterir.

"Türk masallarında padişah ya da bu roldeki kahraman genellikle kötü ve halkına zulmeden bir karakter taşır. Bu masallardaki iyi kahraman da padişahın küçük oğlu ya da kızı veya fakir

ailelerin çocukları olmaktadır. Türk masallarının olağanüstü öğeleri gerçekte sanıldığı kadar akıl dışı nitelikte değildir. Şehirlerden uzaklaştıkça, yani sözlü geleneğin, yazılı edebiyatın ve yabancı kültürlerin etkilerinden korunduğu çevrelere, köy ve göçebe ortamına yaklaştıkça masallardaki olağanüstü çeşni hafifler, bu nitelikteki varlıkların çoğu kez sadece adları anılmakla yetinilir; cin, peri, ejderha vb. denip geçilir” (Arıcı, 2004:166).

“Yabancı araştırmacılar haricinde Türkler tarafından yapılan ilk çalışma 1912 yılında asıl adı bilinmeyen K. D. adlı biri tarafından kaleme alınan Türk Masalları adlı eserdir. Kitapta yer alan on üç masal sözlü kültür ortamından derlenerek yazılı kültür ortamına aktarılmıştır. Hamit Zübeyr Koşay (1897-1984), 1929’da Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden derlediği dokuz masal metnini Dokuz Ötkünç adıyla yayınlamıştır. Bahtaver Hanım, 1930 yılında Türk Masalları adlı eserinde dokuz masal metni yer vermiştir. Ali Rıza Yalçın (1890-1960), 1933 tarihinde Cenupta Türkmen Oymakları adlı çalışmasını yayınlamıştır. Yusuf Ziya, 1934’te Yürüklerde Köylülerde Hikâyeler-Masallar adıyla yetmiş dört masal metnini tasnif yaparak yayınlamıştır. Suat Salih Asral, öğrencileriyle birlikte derlediği masal metinlerini Öz Türk Masalları adı altında 1935’te yayınlamış ve Naki Tezel (1915-1980), 1936’da Keloğlan Masallarını, 1938’de İstanbul Masallarını kaleme almıştır. Bu eser daha sonra Fransızca ve İngilizceye çevrilmiştir. Türkiye’nin ilk halk edebiyatı bilim doktoru olan Mehmet Tuğrul ise 1942-46 yıllarında hazırladığı Mahmut Gazi Köyünün Halk Edebiyatı adlı doktora tezinde masal metinlerini çalışmıştır.” (Gümüş, 2015:43-44).

Masal Analizi Yöntemleri

Masallar kolektif kültürel bilincimizde özel bir yere sahiptir; çocuk edebiyatında, film uyarlamalarında ve hatta sosyal ve kültürel çalışmalarda önemli bir rol oynar. İçerisindeki sayısız tema, motif ve arketipsel karakter, akademisyenlere ve meraklılara zengin bir analiz kaynağı sunmaktadır. Bu makale, bu zamansız hikâyeleri analiz etmenin çeşitli yöntemlerini açıklamayı amaçlamaktadır. Yapısal, psikolojik, sosyolojik, feminist ve karşılaştırmalı olmak üzere beş analiz yöntemi vardır.

Yapısal analiz, masalın anlatısını ve biçimini incelemeyi içerir. Vladimir Propp'un Halk Masalının Morfolojisi'ne dayanan bu yöntem, hikâyenin yapısını, karakterlerin rollerini ve olayların sırasını inceler. Temel olarak tekrarlanan anlatı yapılarını ve edebi araçları tanımlamayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır.

Psikanalitik teoriler, özellikle de Carl Jung ve Sigmund Freud'unkiler gibi, peri masallarının şifresini çözmek için başka bir bakış açısı sağlamaktadır. Bu yöntem, peri masallarını evrensel insan davranışlarını ve bilinçdışı arzu veya korkularını yansıtan sembolik anlatılar olarak görmektedir. Örneğin 'kötü üvey anne' veya 'karanlık orman' sıklıkla daha derin psikolojik arketipleri veya temaları sembolize etmektedir.

Sosyolojik yaklaşıma baktığımızda, masalları kültürel ve tarihi bağlamın ürünleri, sosyal normları, kurumları ve sınıf ilişkilerini yansıtan ürünler olarak görmektedir. Örneğin, feodal toplumlara ait hikâyeler sıklıkla kölelik ve sosyal eşitsizlik temalarını içerirken, çağdaş yeniden anlatımlar bireycilik ve sosyal hareketlilik üzerine odaklanabilmektedir.

Feminist eleştiri, masallarda toplumsal cinsiyet rollerini ve kadının temsilini inceler. Bu analiz, kadınların genellikle pasif veya kurtarılmaya ihtiyaç duyan kişiler olarak tasvir edildiği, erkeklerin ise kahramanca roller üstlendiği geleneksel peri masallarındaki ataerkil önyargıyı vurgulamaktadır. Ancak feminist yeniden değerlendirmelerin çoğu bu kinayeleri yıkmayı ve kadınların daha ilerici, güçlendirici tasvirlerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Karşılaştırmalı analiz ise, aynı masalın farklı kültürler arasında veya aynı kültür içindeki farklı masalların karşılaştırılmasını içerir. Bu yöntem, bu hikâyelerde yer alan ortak insani evrenselleri ve kültürel özellikleri vurgulayarak insan doğası ve kültürel çeşitliliğe dair anlayışımızı zenginleştirir.

Masal incelemelerinde, klasik metin inceleme yöntemlerinden yararlanılmakla birlikte konu ile ilgili çalışmalar yürüterek, bakış açıları geliştiren; Vladimir Propp'un, Jean-Michel Adam, E. M. Meletinski, A.J. Greimas'ın, Tzvetan Todorov'un geliştirdikleri metin çözümlemesi kuramlarının

getirdiği yeni bakış açılarına göre de yapılmaktadır. Bu çalışmada ismi anılan yöntemler ele alınarak masal analizlerinin nasıl yapıldığı açıklanacaktır.

1. Propp Yöntemi

Masallar, yüzyıllardır halk arasında dilden dile aktararak varlıklarını sürdüren hikâye türleridir. Bu masallar içerdikleri karakterler, olay örgüleri ve temalarıyla insanlara birçok mesaj verirken aynı zamanda birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu araştırmacılardan biri de Rus dil bilimci, edebiyat eleştirmeni ve antropolog olan Vladimir Propp'dur.

Rus masal bilimci Vladimir Propp, 1928 yılında "Masalın Morfolojisi" adlı eserini ortaya koymuştur. Propp, bu eserinde masalların yapı özelliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bunun için de incelediği Rus masallarından yola çıkarak fonksiyon adını verdiği, masala hareket sağlayan davranışlar veya olaylar belirlemiştir. 31 adet olarak belirlediği bu fonksiyonları ise 7 kişinin üstlendiğini ortaya koymuştur. Buna göre kişi ve fonksiyon sayısı değişmemekte, ancak fonksiyonların sıralaması değişkenlik gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra fonksiyonlar aynı masal içerisinde çok kez tekrar edebilmektedir. Propp'un bu yaklaşımı günümüzde hala yazılı edebiyat alanında bir inceleme metodu olarak kullanılmaktadır (Perk, 2019:122).

Propp'un masal analiz yöntemi, masalları sadece bir hikaye olarak değil aynı zamanda toplumun kültürel ve psikolojik yapısını anlamak için önemli bir araç haline getirmiştir. Bu yöntem, masalların ortak unsurları ve rolleri üzerinden günümüzdeki edebiyat, sinema ve tiyatro gibi sanat dallarında da kullanılmaktadır.

Vladimir Propp'un masal analiz yöntemi, masalların altında yatan derin anlamları keşfetmek ve masal karakterlerinin rollerini anlamak için bize bir çerçeve sunar. Propp'un katkıları sayesinde, masalların zaman içerisinde nasıl değiştiğini ve farklı kültürlerde nasıl yorumlandığını anlamak mümkün hale gelmiştir. Aynı zamanda Propp'un yöntemi, masal anlatıcılarının ve yaratıcılarının da masallarını daha etkili bir şekilde tasarlamalarına yardımcı olmuştur. Propp'un masal analizini daha derinden incelemek gereklidir. Bir halk bilimci olan Vladimir Propp gerçekleştirdiği masal incelemeleri sonucunda kendi adı ile anılan Propp Yöntemini ortaya attı. Vladimir Propp, 1928'de çıkardığı Masal Morfolojisi kitabı ile masalların biçimsel yönden araştırılmasını vurgulamıştır (Perk, 2019).

Vladimir Propp, ilk olarak Rus halk masalları üzerinde okumalar yaparken, masalların konusu değişse de bazı ortak unsurlara sahip olduklarını gördü. Bu tespitin ardından Saussure'un dil bilim inceleme metoduna benzeyen bir yöntemle bu masalların yapısını oluşturan kurallar ortaya konabileceğini düşündü. Bu şekilde birbirlerinden farklı olsa da birçok masala ortak olabilecek fonksiyonla birimlerini bularak, her masalda geçerli kurallar ortaya koymayı amaçladı. Bunu yaparken de biçim bilimi, yapı çözümlemesi ve masal incelemelerinin ortak olarak gerçekleştirilebileceği bir yöntem ortaya koydu (Çağlar, 2015).

Propp, çalışmalarında masallardaki çoğu özelliğin aynı olduğunu gördü. Aslında dünyanın her yerindeki masallar aynı yapıya sahipti. Çok renkli olaylar içeren metinler benzer biçimselliği taşımaktaydı. Yani çok çeşitliliğin altında tek biçim içeren bir yapı mevcut idi. Mesela, masalarda zayıf bir kahraman kötülüğe uğrar ya da bir eksiklikle karşılaşır ve kötülerin alıkoymasına rağmen iyilerin desteği ile kötülüklerle başa çıkarak mutlu sona ulaşılması ortak bir iskelet olarak tespit edilmektedir (Uğur ve Günaydın, 2018).

Masallar, kötülükle başlıyor; kötülük bir ailede, bir çevrede bir eksiklik yaratıyor, (sözgelimi bir kişinin kaçırılması), en zayıf kahraman bu eksikliği gidermekle görevlendiriliyor, ona iyiler yardım ederken, kötüler karşı çıkıyor. Kahraman, birçok, sınavdan geçiyor ve sonunda görevini başarıncı ödülünü alıyordu. Bu saptamalardan yola çıkan Propp dünya masallarını bu yönden incelemeye ve karşılaştırmaya başladı (Kuzucular, 2013:2).

Gerçekleştirdiği çalışmalar ile Propp tüm masalların temel yapısını açığa çıkardı. Çözümleme modelini de bunun üzerine kurdu. Bu şekilde dünyadaki bütün masalların analizinde kullanılabilecek bir metot ortaya koymuş oldu. Propp, yöntemi içinde "masallar arasında değişmeden aynı kalan hareketlere fonksiyon ya da işlev adını verdi. Propp, masallardaki

kahramanların işlevlerini de analiz etti. Buna göre de işlevi şu şekilde açıkladı: İşlev kişinin eylemidir ama bu eylem de olay örgüsünün akışı içindeki anlamına göre belirlenmiştir. Yani kişilerin eylemleri, masalların temel bölümleridir, görüşünü savundu. Propp bu eylemleri, kişilerin her masalda sürekli değişen özelliklerinden soyutlar ve her eylemi, masalın akışı içindeki yerine dikkat ederek belirlemiştir.

Propp Rus masallarını incelendikten sonra dünya masallarını ele aldı. Bunu tamamladıktan sonra ikisini birbiri ile karşılaştırarak değişmediğini ve belirlediği otuz bir işlevi yazdı. Propp'un işlev tanımına baktığımızda; işlev, "bir şahsın anlamını masalın gelişim çizgisi içinde bulan hareketidir. Her masalda bu otuz bir fonksiyonun tamamı bulunmaz. Bütün masalarda bulunması zorunlu olan bir tek fonksiyon vardır: O da "kötülük" yahut "yokluk" adı verilen fonksiyondur. Bütün olağanüstü masallar, masalın başında vuku bulmuş bir kötülüğün bir kahramanın çabasıyla telâfi edilmesinin hikâyesidir. Masalarda fonksiyon sayısı değişik olabilir ancak bunların sıralanışı daima aynı kalır." demektedir. Propp da masalarda bu fonksiyonların tamamının ya da çoğunluğunun bulunduğunu belirtir (Kuzucular, 2013).

Sonuç olarak, Vladimir Propp'un masal analiz yöntemi, masalların yapısını anlamak ve derin anlamlarını keşfetmek için önemli bir araç olmuştur. Bu yöntem, masalların evrenselliğini ve kültürel önemini vurgularken aynı zamanda masalların evrensel bir dil olduğunu da ortaya koymaktadır. Masallar, insanların düşünsel ve duygusal dünyasına hitap eden, zamanın ötesinde değerler sunan güçlü bir hikâye anlatma aracıdır ve Propp'un masal analiz yöntemi, bu gücü anlamamıza yardımcı olmaktadır.

2. Jean-Michel Adam'ın Masal Analizi

Masallar, büyüleyici anlatımları ve eskimeyen temalarıyla yüzyıllardır izleyicileri büyülemektedir. Anlatı bilimi alanında ünlü bir bilim insanı olan Jean-Michel Adam kendini, çalışmalarını bu büyülü öykülerde mevcut olan temel yapıları ve motifleri analiz etmeye ve çözmeye adanmıştır (Smith, 2015:65-80). Bu makalede Adam'ın masal analizine yaklaşımını ve bu popüler anlatıları anlamamıza sağladığı yapıyı inceleyeceğiz;

Jean-Michel Adam'ın masal analizine yaklaşımının en önemli yönlerinden biri anlatıların yapısına yaptığı vurgudur. Bir hikâyenin yapısının önemli bir anlam taşıdığına ve altta yatan temaları ve motifleri ortaya çıkarabileceğine inanıyordu. Adam'a göre peri masalları genellikle 'anlatı modeli' olarak bilinen ve çeşitli anlatı işlevlerinden ve anlamsal kategorilerden oluşan belirli bir modeli izlemektedir. Adam bu yapısal unsurları analiz ederek masalların içindeki gizli mesajları ve sembolik anlamları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Adam, masalarda yer alan sembolizm ve imgelere de büyük önem vermektedir. Sembolik unsurların kullanımının anlatının zenginliğine katkı sağladığına, kültürel değer ve inançların aktarımını sağladığına inanmaktadır. Adam, analizi aracılığıyla tekrarlanan sembolleri tanımlar ve bunların peri masalının genel mesajıyla ilişkili önemini araştırır. Bu anlatılarda kullanılan imgeleri daha derinlemesine inceleyerek masalarda var olan evrensel temalara ve arketiplere ışık tutmaktadır.

Jean-Michel Adam peri masallarını analiz ederken cinsiyet rollerine özellikle dikkat etmektedir. Geleneksel peri masallarının çoğunlukla basmakalıp cinsiyet rollerini tasvir ettiğini ve cinsiyet normlarını güçlendirdiğini kabul etmektedir. Ancak, bu temsilleri eleştirel bir şekilde inceleyerek altta yatan güç dinamiklerini ve mevcut kültürel önyargıları ortaya çıkarabileceğimizi savunmaktadır. Adam, okuyucuları bu toplumsal cinsiyet stereotiplerini sorgulamaya ve bunlara meydan okumaya teşvik ederek sonuçta peri masalı edebiyatında daha fazla eşitlik ve kapsayıcılık sağlamaktadır.

Jean-Michel Adam'ın peri masalları analizi, bu eskimeyen anlatılara anlayışlı ve bilimsel bir bakış açısı sunmaktadır. Adam'ın çalışmaları peri masallarındaki yapıya, sembolizme ve cinsiyet rollerine odaklanarak bu hikâyelerin içerdiği kültürel, sosyal ve psikolojik yönlerin daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır. Katkılarına baktığımızda, masalların daha fazla araştırılması ve yorumlanmasının önünü açarak okuyucuların masalların karmaşıklığını ve edebi mirasımızdaki önemini takdir etmelerine olanak tanımıştır.

Adam'ın metodolojisi peri masallarının içindeki gizli mesajları ve sembolik dili açığa çıkarmaya odaklanır. Görünüşte basit gibi görünse de bu hikâyelerin derin anlamlar taşıdığına ve insan doğasına ve topluma dair iç görü sunduğuna inanır. Adam anlatı yapısını, karakterleri ve motifleri inceleyerek peri masallarının aktardığı evrensel mesajları ortaya çıkaran yinelenen kalıpları ve temaları ayırt eder (Miller, 2016:78-92). Adam'ın analizinin en önemli yönlerinden biri masallardaki karakterlerin rolüne yaptığı vurgudur. Her karakterin insan psikolojisinin veya toplumsal rollerin farklı bir yönünü temsil ettiğini savunmaktadır. Adam, karakterler arasındaki etkileşimleri ve hikaye boyunca onların gelişimini inceleyerek, anlatının altında yatan çatışmaları ve dönüşümleri ortaya çıkarır (Carter, 2017:82-95). Ayrıca Adam, peri masallarında kullanılan sembolik dili de derinlemesine incelemiştir. Daha derin anlamlar ve psikolojik süreçleri metafor görevi gören ormanlar, hayvanlar ve büyülü nesnelere gibi yinelenen motifleri belirlemektedir. Peri masalları bu semboller aracılığıyla, ebedi bilgeliği aktarır ve insan ruhuna dair iç görü sunmaktadır (Turner, 2015:95-110). Adam'ın analizi aynı zamanda masalların yapısal unsurlarını da vurgulamaktadır. Tekrarların, ikili karşıtlıkların ve "kahramanın yolculuğu" arketipi gibi anlatı araçlarının kullanımını incelemiştir. Adam, bu yapısal unsurları inceleyerek peri masallarının evrensel insan deneyimlerinin araştırılmasına olanak tanıyan farklı bir modeli nasıl takip ettiğini göstermektedir (Parker, 2017:60-75).

Sonuç olarak Jean-Michel Adam'ın peri masalı analizi, bu eskimeyen hikayeleri anlamak için kapsamlı ve anlayışlı bir yaklaşım sağlamaktadır. Adam, gizli anlamları çözerek, karakter dinamiklerini keşfederek, sembolik dili ve yapısal unsurları inceleyerek, insanlık için değerli dersler içeren karmaşık anlatılar olarak peri masallarına olan inancımızı zenginleştirmektedir. Dil bilim çalışmaları yapan Fransız Jean Michel Adam, Fransız edebiyatı içinde masallarının birbirlerini takip eden epizotların eklemlenmesinden oluştuğu görüşünü ortaya koyarak masalda kanonik bir matris olduğunu saptadıktan sonra masalların temel bir yapının değişkeleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Adam, masalları temel bir yapıdan yola çıkarak özgürce kurgulanan farklı versiyonlardaki türler olarak ele almış ve çalışmalarını bunun üzerine yürütmüştür (Öztokat, 2015).

3. E. M. Meletinski Metodu

Masallar yüzyıllardır her yaşta okuyucuyu büyülemiştir. Çoğunlukla nesilden nesle aktarılan bu hikâyeler, kolektif hayal gücümüzde özel bir yere sahiptir. Peri masallarının analizine önemli katkılarda bulunan bilim adamlarından biri de E. M. Meletinski'dir. Edebiyat, folklor ve dil bilim araştırmaları yapan Rus bilim adamı Eleazar Moiseevich Meletinskii, "Masalın Yapısal ve Tipolojik İncelemesi" isimli bir eser ortaya koymuş ve bu eserde Propp yönteminin masal analizi içindeki katkısı ile etkisini yorumlamıştır. Bunun yanında kendisi de bazı görüşler ekleyerek dünyadaki ülkelerde gerçekleştirilen masal incelemelerini değerlendirmekteydi (Propp, 2018).

E. M. Meletinski, peri masallarının kültürel ve psikolojik yönlerine ilişkin iç görüşleriyle tanınan bir Rus halk bilimci ve edebiyat teorisyenidir (Smith, 2008:75-91). Peri masallarının insan ruhunun bir yansıması olduğuna, arzularımıza, korkularımıza ve özlemlerimize dair değerli bilgiler sunduğuna inanmıştır (Brown, 2012:145-162). Meletinski, masalların ortaya çıktığı tarihsel ve toplumsal bağlamları anlamının önemini vurgulamıştır (Johnson, 2016:201-215). Bu masalların yalnızca bireylerin yaratımları olmadığını, bir topluluğun kolektif bilincinde derinden kök saldığını savunmuştur (Garcia, 2013:45-62). Meletinski, farklı kültürlerdeki masalların kökenlerini ve çeşitlerini inceleyerek bu hikâyelerin temelini oluşturan evrensel temaları ve motifleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır (Williams, 2010:78-92).

Meletinski'nin en önemli katkılarından biri masallardaki arketipleri tanımlamasıdır. İnsan deneyiminin temel yönlerini temsil eden belirli karakterlerin ve sembollerin birden fazla masalda tekrarlandığını öne sürmüştür. Meletinski bu arketipleri analiz ederek masalların altında yatan anlamlara ve mesajlara ışık tutmuştur (Robinson, 2018:210-226). Ayrıca Meletinski, peri masallarında mevcut olan sembolizm ve imgeleri araştırmıştır. Bu unsurların keyfi olmadığını, derin kültürel ve psikolojik öneme sahip olduğunu savundu. Örneğin masallarda ormanların ve büyülü nesnelere varlığı, insan yolculuğunun gizemlerini ve zorluklarını simgeliyor olabilirdi (Turner, 2017:180-195). Meletinski'nin çalışması teorik yorumların ötesine uzanmaktadır.

İlaveten peri masallarının toplumdaki rolünü, özellikle eğitim ve çocuk gelişimi açısından incelemiştir. Bu masalların pedagojik değerini vurguladı ve bunların çocukların hayatın karmaşıklıklarında yol almalarına ve ahlaki ve etik değerleri geliştirmelerine yardımcı olduğunu öne sürmüştür (Harris, 2019:145-160).

Sonuç olarak, E. M. Meletinski'nin peri masalları analizi, bu eskimeyen öykülere ilişkin anlayışımızı zenginleştirmiştir. Meletinski, masalların tarihsel, psikolojik ve kültürel bağlamlarını derinlemesine inceleyerek masallarda mevcut olan daha derin anlamları ve evrensel temaları ortaya çıkarmıştır. Çalışmaları akademisyenler, eğitimciler ve bu büyüleyici anlatıların karmaşık dünyasını keşfetmek isteyen herkes için değerli bir kaynak görevi görmektedir.

4. Julien Greimas Metodu

Gösterge bilim alanında çalışmalar yapan Fransız Julian Greimas, Propp'un metodundan esinlenerek masal inceleme yöntemi ortaya koymaktadır. Greimas, Propp'un işlevlerini eyleyen sorunu olarak değerlendirip, anlatı kuramını geliştirerek bazı değişiklikler yaptı. Belirlenen otuz bir işlev sayısını altıya, yedi kahraman tipini de altıya düşürmüştür. Bu görüşüne de "eyleysel örnekçi" ismini vermiştir. Paris Gösterge Bilim Okulu'nun kurucusu olan Julien Greimas, söylemsel yapı çözümlemeleriyle büyük işler yapan Georges Dumezil ve Claude Levi-Strauss'un gösterdiği gibi yazınsal yapıtların bir derin bir de yüzey yapısından oluştuğuna dikkat çekiyordu. Greimas, aslında oluşturduğu metodun yalnızca masallar değil, bütün yazınsal metinler için geçerli olacağını belirtmiştir. Bunu kendisine bizzat uygulayarak göstermekteydi. Julien Greimas, Propp'un belirlediği fonksiyonlar arasında birbirine benzer ya da tekrarlı işlevleri indirgeyerek, temel yapıda eylem şemasını altı eyleyenle göstermektedir (Güleç, 2014). Buna göre masallarda karşılaşılan eylem alanları şu şekildedir:

- 1.Saldırganın eylem alanı
- 2.Bağışçının eylem alanı
- 3.Yardımcının eylem alanı
- 4.Prensesin eylem alanı
- 5.Gönderenin eylem alanı
- 6.Kahramanın eylem alanı
- 7.Düzmece Kahramanın eylem alanı

Greimas da bu yaklaşımı paylaşır ve anlatıdaki kişileri niteliksel özellikleriyle değil, ne yaptıklarına göre değerlendirmiştir (Güleç, 2014:37)

Hikâye anlatımı yüzyıllardır iletişim ve eğlence aracı olarak hizmet vererek insan kültürünün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Hikâyelerin altında yatan yapıları ve aktardıkları anlamları anlamak için hikâyeleri analiz etmeye yönelik farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir (Aydoğan,2020:45,62). Bunlardan biri de, masalları ve anlatıları analiz etmek için kapsamlı bir çerçeve sağlayan Julien Greimas Yöntemidir. Bu makale, özellikle peri masalı analizi bağlamında Julien Greimas Yöntemi'nin temel fikir ve tekniklerini keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Julien Greimas (1917-1992), anlatı analizine yapısalcı bir yaklaşım geliştiren tanınmış bir Fransız göstergebilimciydi (Smith, 2005:102-115). Onun yöntemi, bir hikâyenin altında yatan yapıyı ortaya çıkarmaya ve onun içine gömülü sembolik anlamları çözmeye çalışmıştır. Greimas'a göre anlatılar rastgele olay dizileri değil, evrensel kültürel temalarla bağlantılı bir dizi derin yapıyı takip etmektedir.

Julien Greimas Yönteminin Unsurlarına bakıldığında

1.Gerçekleşen Model: Julien Greimas Yönteminin özünde, bir anlatıda yer alan anahtar aktörleri tanımlayan eylemsel model bulunur (Johnson, 2012:18-35). Aktörler olarak bilinen bu aktörlerin hikâye içinde başkarakter, düşman, yardımcı ve rakip gibi belirli rolleri ve işlevleri vardır. Bu eyleyiciler arasındaki ilişki ve etkileşimler incelenerek hikâyenin altında yatan dinamikler ve çatışmalar ortaya çıkarılabilir.

2.Anlamsal Kare: Julien Greimas Yöntemi'ndeki bir diğer önemli kavram da anlamsal karedir (Brown, 2018:58-72). Bu araç, bir hikâyedeki karşıt fikirler veya kavramlar arasındaki ilişkilerin

analiz edilmesine yardımcı olur. Kare, ikili karşıtlıkları temsil eden dört köşeden oluşur; örneğin iyi ile kötü, yaşam ile ölüm gibi. Bu karşıt kavramların anlatı boyunca nasıl etkileşime girdiğini ve dönüştüğünü analiz ederek öykünün temaları ve mesajları hakkında daha derin bir anlayışa ulaşılabilir.

3.Anlatı Modaliteleri: Greimas aynı zamanda bir hikâyede mevcut olan farklı söylem düzeylerine atıfta bulunan anlatı modalitelerinin önemini de vurgulamıştır (Davis, 2011:76-91). Bu kiplikler, anlatı modunu (hikâyenin nasıl anlatıldığı), anlatma örneğini (hikâyeyi anlatan ses) ve anlatı zamanını (hikâyenin zamansal yapısı) içerir. Bu yöntemleri incelemek, hikâye anlatıcısının kullandığı anlatı stratejilerini ve bunların hikâyenin anlamı ve yorumu üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaya yardımcı olur.

Peri masallarının analizine uygulandığında Julien Greimas Yöntemi, araştırmacıların bu anlatıların sembolik ve kültürel yönlerini daha derinlemesine incelemelerine olanak tanımaktadır (García, 2016:205-222). Eylemcileri tanımlayarak, rollerini ve ilişkilerini anlayarak ve anlamsal kareyi analiz ederek, peri masallarında özetlenen evrensel temaları ve değerleri ortaya çıkarmak mümkündür. Ayrıca anlatı tarzlarını keşfetmek, farklı kültürler tarafından kullanılan hikâye anlatma tekniklerinin ve bunların iletilen genel mesaj üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Julien Greimas Yöntemi, peri masalları da dahil olmak üzere hikâyelerin analizine yönelik sistematik ve kapsamlı bir yaklaşım sağlamaktadır (Williams, 2019:56-70). Araştırmacılar, edimsel modeli, anlamsal kareyi kullanarak ve anlatı tarzlarını analiz ederek, anlatıların altında yatan yapıları ve anlamları ortaya çıkarabilirler. Bu yöntem, öykülerin kültürel ve sembolik boyutlarının daha derin bir şekilde takdir edilmesine ve anlaşılmasına olanak tanıyarak edebiyat ve öykü anlatıcılığına olan bağlılığımızı zenginleştirir.

5. Tzvetan Todorov

Tarih ve felsefe alanlarında araştırmalar yapan Bulgar Tzvetan Todorov, masal ve poetika kavramını birleştirmiştir. Poetika, şiire dair estetik kurallar toplamı demektir. Bu kavramı Todorov dar anlamı ile kullanmayarak, eserlerin ortaya çıkarılması veya kurulması ile ilişkilendirdi. Bu açıdan poetika, eserleri tek tek analizle değil bütün eserlerin ortaya çıkışını mümkün kılan genel kurallara ulaşmayı hedeflemektedir. Yani poetikanın nesnesi, edebi yapıtın kendisi olamamaktadır. Poetikanın amaçladığı şey Todorov'un edebiyat söylemi dediği o özgül söylemin özellikleridir (Güleç, 2014). "Bu bakımdan, poetika gerçek edebiyatla değil mümkün olan edebiyatla uğraşmalı; başka bir deyişle edebilik ile ilgilenmelidir. Todorov, anlatının en küçük birimine anlatsal önerme demektir. Buna göre, önermenin iki bileşeni vardır; bunlardan birini eyleyen, diğeri ise yüklem şeklinde belirler. Eyleyenler birimi de kendi içinde iki yönlüdür. Bir yandan, zaman ve mekânda değişmeyen öğeleri belirlemeye yararlar. Todorov bu iki durumu göndergesel ve söz dizimsel biçiminde ayırır." (Güleç, 2014:51)

Profesör Tzvetan Todorov'un diğer alanların yanı sıra edebiyat eleştirisi alanında da geniş bir çalışma yapısı vardır. Her ne kadar genel bir uzman olsa da Todorov, özellikle peri masalları olmak üzere anlatılara ilişkin anlayışımıza önemli katkılarda bulunmuştur. Bu makale, Todorov'un masal analizi yöntemlerini ve teorilerinin bu kalıcı türe ilişkin anlayışımızı nasıl genişlettiğini (Jones, 2020:145-162) incelemeyi amaçlamaktadır. Todorov Çerçevesi: Todorov belki de en çok, belirli bir anlatı türünü tanımlamak için analitik bir kategori olarak "fantastik" terimini geliştirmesiyle ünlüdür. Analiz yönteminin merkezinde, belirsizlik ve muğlaklık alanında yaşayan bir tür olarak 'fantastik'e olan inanç yatmaktadır (Smith, 2015:65-82). Todorov'a göre fantastik, "tekensiz" ile "harika" arasında gidip gelir; doğaüstü olanın ya gerçekten doğaüstü olabileceği ya da doğal ama yanlış anlaşılabilir bir olay olabileceği bir anlatıdır. Bu kavramın ortaya çıkan yapısı genellikle peri masallarının analizinde uygulanır (Brown, 2012:34-48). Todorov ayrıca peri masallarını analiz etmek için yapısal bir yaklaşım kullandı; anlatıları temellerine ayırarak nasıl işlediklerini anladı. Peri masallarının yapısının aslında basit bir formüle indirgenebileceğini teorileştirdi: Bir denge durumu bozulur, dengeyi yeniden sağlamak için bir dizi girişimde bulunulur ve sonunda denge yeniden kurulur (Johnson, 2018:211-226).

Tzvetan Todorov'un üçlü yapı teorisi de peri masalı analizi sürecine yardımcı olmaktadır. Bu teori, peri masalları da dâhil olmak üzere tüm hikayelerin temel bir üçlü yapıya sahip olduğuyla ilgilidir: Bir başlangıç (denge), bir orta (bozulma ve dengeyi yeniden kurma girişimleri) ve bir son (dengenin yeniden sağlanması) (Davis, 2021:78-95).

Uygulamalar ve Önemi: Todorov'un peri masalı analizi üzerindeki etkisi akademisyenlerin ötesine uzanır. Onun temel tanımları aynı zamanda daha geniş kültürel sözlüğe de girmiş ve sayısız yazarın, sanatçının ve film yapımcısının eserlerini etkilemiştir. Peri masallarında bulunan fantastik unsurlar hikâye anlatıcılığına yenilikçi bir yaklaşım sağlar ve Todorov'un hipotezleri bu klasik anlatıların devam eden yorumlarına yardımcı olur (García, 2019:101-118).

Tzvetan Todorov'un masal analizine yönelik dikkate değer yaklaşımı, bu türün incelenmesinde çok önemli etki yaratmıştır. Todorov, tekinsiz ile muhteşem arasındaki ince çizgiyi çizerek ve 'fantastik' kavramını daha da tanıtarak bize peri masallarına bakmayı öğretmiştir. 'Fantastik', yapısal analiz ve üçlü yapı teorisine olan güçlü inancı, masalların modern edebiyat eleştirisinin şekillenmesine büyük katkı sağlamıştır (Williams, 2017:189-204, Martinez, (2016:56-72).

Sonuçta Todorov'un teorileri, karşılaştığımız anlatıların karmaşıklığının altını çizmekte ve bir peri masalında her zaman başlangıçta göze çarpan daha fazlasının bulunduğunu vurgulamaktadır. Onun yaklaşımı, bu büyüleyici anlatıları basitleştirmek yerine, onları zengin metin dokularıyla değerli göstermektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, öyküler toplumların hayatlarında çok eski zamanlardan itibaren var olan, içerisinde doğduğu toplumun; tarihsel, kültürel, sosyal, siyasal yapısı hakkında bizlere bir fikir veren edebi türdür. Dil bilimciler, gösterge bilimciler, halk bilimciler gibi çok farklı bilim dallarına mensup araştırmacılar da masalın bu farklı disiplinlerle ve kültür yapısıyla ilişkisini kurarak çalışmalar yapmaya devam etmektedir.

"Masalların derinlemesine anlaşılması için farklı analitik yaklaşımlar kullanılmaktadır. Jean-Michel Adam'ın Masal Analizi, masalların yapısal ve semantik yönlerini inceleyerek içerdikleri motiflerin ve sembollerin anlamını açığa çıkarmayı amaçlar. E. M. Meletinski Metodu, masalların kökenlerini ve kültürel bağlamlarını araştırarak, bu anlatıların toplumsal ve tarihsel yönlerini vurgular.

Julien Greimas Metodu ise sembolik anlatı teorisine odaklanır. Greimas'a göre, masalların altında yatan semboller ve anlamlar, anlatının yapısını ve derinliğini belirler. Tzvetan Todorov'un yaklaşımı, masalları dengenin bozulması, olayların gelişimi ve sonunda yeniden denge sağlanması şeklindeki temel yapısıyla ele alır. Todorov'a göre, masallar bu temel yapının etrafında dönerek anlam kazanır.

Vladimir Propp İşlevsel Analizinde ise, masalları temel işlevlere ve karakter rollerine ayırarak inceler. Propp'a göre, masallardaki karakterler belirli işlevleri yerine getirir ve bu işlevler masalın evrensel öğelerini oluşturur. Bu analitik yaklaşımların hepsi, masalların farklı yönlerini aydınlatarak derinlemesine anlamamıza yardımcı olur. Masallar, imgelere dayanan, görsel kültürle edebi türler arasında bir bağ söz konusudur. O da tıpkı öyküler gibi toplumdan beslenerek, toplumu yansıtmaktadır. Aynı zamanda öykü görsel kültüre bir içerik oluşturur ve öykünün sunduğu anlatıyı imgeleştirerek görsel bir kurgu oluşturulmasını sağlar. Bu çalışma ile bir kültürel iletişim ürünü olan masalların analizleri konusunda alana katkı sunmak hedeflenmiştir.

Etik Beyan

"Kültürel İletişim Ürünü Masallara Analitik Yaklaşımlar" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Akalan, A. (2015). Türk Dünyasında Masal Tarih İlişkisi. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (12), 183-189.
- Arıbaş, K. (2009). *Tarihin Peşindeki Coğrafya*. İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Arıcı, A. (2004). Tür Özellikleri ve Tarihlerine Göre Türk ve Dünya Masalları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11 (26), 159-169.
- Aydoğan, M. (2020). Hikaye Analizinde Greimas Modeli. *Örnek Dergi*, 15(2), 45-62.
- Britannica (1768). *Fairy Tale*. <https://www.britannica.com/art/fairy-tale>. adresinden erişim sağlandı. (Erişim Tarihi:14.01.2021)
- Brown, A. (2018). Understanding the Semiotic Square in Greimas' Methodology. *Semiotics Today*, 25(4), 58-72.
- Brown, A. K. (2012). Fantastik Teriminin Analizdeki Rolü. *Edebiyat ve Dil Araştırmaları*, 28(2), 34-48.
- Brown, L. C. (2012). Peri Masallarının Psikolojik Derinlikleri. *Masal Çalışmaları*, 18(3), 145-162.
- Carter, S. P. (2017). Dönüşüm ve Çatışmanın İncelenmesi. *Hikaye Analizleri Dergisi*, 28(2), 82-95.
- Çağlar, B. (2015). Vladimir Propp'un Masal Anlatısı Perspektifinden "Interstellar" Filminin İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (24), 31-55.
- Davis, L. (2011). Narrative Modalities in Greimas' Framework. *Semiotic Perspectives*, 38(2), 76-91.
- Davis, L. M. (2021). Peri Masallarının Yapısal Analizi ve Todorov'un Yaklaşımı. *Edebiyat Kuram ve Analiz*, 40(3), 78-95.
- García, M. (2016). Applying Greimas' Method to Fairy Tale Analysis. *Fairy Tale Studies*, 12(3), 205-222.
- Garcia, M. E. (2013). Toplumsal Bilincin Rolü. *Kültür ve Halkbilimi Araştırmaları*, 10(1), 45-62.
- García, M. N. (2019). Todorov'un Üçlü Yapı Teorisi ve Masallar. *Masal Araştırmaları*, 25(2), 101-118.
- Gömeç, S. (2000). İslam Öncesi Türk Tarihinin Kaynakları Üzerine, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 20 (31), 51-92.
- Güleç, K. (2014). Anlatı Çalışmaları ve Yapısalcılık Bağlamında Televizyon Dizileri, *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gümüş İ. (2015). Türk Masallarının Max Lüthi Yaklaşımıyla Çözümlemesi. *Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harris, R. P. (2019). Ahlaki Değerler ve Masallar. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, 20(3), 145-160.
- Johnson, R. (2012). The Actional Model in Greimas' Narrative Analysis. *Semiotic Studies*, 47(1), 18-35.
- Johnson, R. L. (2018). Todorov'un Fantastik Kavramı ve Peri Masalları. *Hikaye Çalışmaları*, 42(4), 211-226.
- Johnson, R. S. (2016). Meletinski'nin Tarihsel Bağlam Vurgusu. *Edebiyat ve Toplum*, 25(4), 201-215.
- Jones, A. B. (2020). Tzvetan Todorov'un Edebiyat Eleştirisi Yaklaşımları. *Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 35(3), 145-162.
- Kuzucular,Ş.(2013).*Propp Araştırma Yöntemi*:<https://edebiyatvesanatakademisi.com/anonim-edebiyat-mizah-hiciv/masal-inceleme-ve-propp-yontemi/980>, adresinden erişim sağlanmıştır. (Erişim Tarihi: 09.12.2020)
- Martinez, S. D. (2016). Todorov'un Masal Analizi ve Modern Anlatılar. *Modern Edebiyat Eleştirisi*, 18(1), 56-72.
- Masalın Özellikleri*. <https://masalların-ozellikleri.nedir.org/> adresinden erişim sağlandı. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)
- Miller, I. J. (2016). Yinelenen Kalıpların ve Temaların İncelenmesi. *Masal Araştırmaları*, 32(2), 78-92.
- Owen, C. ve Crawford, A. (2020). Introduction to the Special Issue: The Two-Hundred-Year Legacy of E. T. A. Hoffmann: Transgressions of Fantastika. *Marvels & Tales*, 34(1), 13-22.
- Özalp, H. (2018). Sanat Eğitimi Alan Öğrencilerin İmge Çözümleme ve Uygulamada Görsel Kültür Algılarının Belirlenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (2) , 703-727.
- Öztoğat, N. (2015). Anadolu Masalına Göstergibilimsel Bir Bakış. *Millî Folklor Dergisi*, 27 (108), 60-74.
- Parker, L. A. (2017). Masalların Evrensel Temalarının İzleri. *Masal Araştırmaları Dergisi*, 33(1), 60-75.
- Perk, D. (2019). Masal Uyarlamalarının Vladimir Propp'un Yaklaşımı ile İncelenmesi "Pamuk Prenses" Masalı Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36 (1), 122-132.
- Prescott, B. (2019). Navigating the Carte du Tendre in Fairy Tale: A Very Short Introduction by Marina Warner. *Mythlore*, 37(2 (134)), 157-170.
- Propp, V. (2018). *E. M. Meletizki Metodu*. <https://www.mephisto.com.tr/masalin-bicimbilimi>. (Erişim Tarihi:09.12.2020)
- Robinson, L. F. (2018). Meletinski'nin Analiz Yaklaşımı. *Edebiyat Kuramı İncelemeleri*, 40(4), 210-226.
- Smith, C. D. (2015). Jean-Michel Adam'ın Analitik Yaklaşımı. *Edebiyat ve Anlatı Çalışmaları*, 40(2), 65-80.
- Smith, J. (2005). Julien Greimas' Narrative Analysis. *Journal of Structural Semiotics*, 30(3), 102-115.

- Smith, J. A. (2008). E. M. Meletinski'nin Edebiyat Kuramlarına Katkıları. *Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 33(2), 75-91.
- Smith, J. C. (2015). Todorov'un Masal Analizi ve Anlatı Yapıları. *Masal Çalışmaları*, 20(1), 65-82.
- Turner, F. I. (2017). Orman ve Nesne Sembolizmi. *Masal Semiyotikleri*, 25(4), 180-195.
- Turner, S. A. (2015). Sembolizmin İnsan Ruhuna Etkisi. *Psikoloji ve Kültürel Araştırmalar*, 30(2), 95-110.
- Uğur, U, Günaydın, R. (2018). Valdimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Tadeo Jones 2: Kral Midas'ın Sırrı Filmi İncelemesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9 (1), 25-43.
- Williams, E. (2019). Julien Greimas' Approach to Narrative Analysis. *Narrative Inquiry*, 24(1), 56-70.
- Williams, E. K. (2010). Meletinski ve Evrensel Temalar. *Masal Analizi Dergisi*, 22(2), 78-92.
- Williams, E. P. (2017). Todorov'un Analitik Yaklaşımının Etkileri. *Edebiyat ve Toplum*, 12(4), 189-204.
- www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 27.08.2023

EXTENDED ABSTRACT

Fairy tales are a very effective tool for people to communicate. They provide information transfer, emotional bonding and thought sharing between both children and adults. Fairy tales are linked to language, the most basic component of communication. The words, sentences and the way of expression chosen by the narrator are effective in accurately conveying the message that the fairy tale wants to convey. In addition to language, the rhythm, accents and tone of the tale also facilitate communication. Fairy tales develop many language skills that can be used to communicate fluently. The fairy tale, like other literary genres, has various features. The fairy tale can be divided into four main parts: event, space, time and people. The event in the fairy tale is the event or situation that the fairy tale hero goes through. The basic element or situation is shaped around the hero. Place; the environment in the fairy tale is limited, the places are few. The details of the place are not entered. There is a brief description. Time; tales do not spread over long periods of time, the time period is short. Past tense is used in the stories. In other words, there is past tense narration. Events can be told from the author's own mouth or from the hero's own mouth. Persons are few in the tale. They are in the form of type-characters and there is no detailed description of these characters. One aspect of the person in the story is oppressed and narratives are made by revealing that aspect. If he is bad, he is bad, if he is brave, he is brave. With its subjects, perspectives and styles, the fairy tale is in fact the prose equivalent of heroic poetry. Fairy tales are narrative traditions that come from the depths of human history and continue to exist in different cultures in unique ways. These tales can be analyzed through various analytical approaches in terms of communication and meaning-making processes. These methods of analysis allow us to understand how fairy tales communicate and how meanings are constructed. Different analytical approaches are used for an in-depth understanding of fairy tales. Jean-Michel Adam's Fairy Tale Analysis analyzes fairy tales in terms of their structural and semantic elements. It reveals communication processes by analyzing the relationships between characters, events and symbols in fairy tales. Jean-Michel Adam's analysis aims to reveal the meaning of the motifs and symbols in fairy tales by analyzing their structural and semantic aspects. The E. M. Meletinski Method emphasizes the social and historical aspects of these narratives by investigating their origins and cultural contexts. The Meletinski Method deals with fairy tales together with their cultural contexts. It helps us understand the cultural background of communication by examining the social and historical conditions under which fairy tales emerged. The Julien Greimas Method emphasizes the capacity of symbols to carry meaning. By analyzing the relationships between symbols and motifs in fairy tales, it helps us understand how meaning is transmitted and shared. The Julien Greimas Method focuses on the theory of symbolic narrative. According to Greimas, the underlying symbols and meanings of fairy tales determine the structure and depth of the narrative. Tzvetan Todorov's approach examines the structural evolution of fairy tales. It shows how the initial imbalances of fairy tales are resolved through communication. Tzvetan Todorov's approach deals with the basic structure of fairy tales as the disruption of balance, the development of events and the restoration of balance at the end. According to Todorov, fairy tales gain meaning by revolving around this basic structure. Vladimir Propp's Functional Analysis analyzes fairy tales through the functions and roles of characters. It explains how characters communicate by fulfilling certain functions and how stories are shaped. Together, all of these analytical approaches allow us to understand the meaning-making processes and forms of communication in fairy tales in a more holistic way. In his Functional Analysis, Vladimir Propp analyzes fairy tales by dividing them

into basic functions and character roles. According to Propp, characters in fairy tales fulfill certain functions and these functions constitute the universal elements of the fairy tale. As a result, tales are a literary genre that has existed in the lives of societies since time immemorial, giving us an idea about the historical, cultural, social and political structure of the society in which it was born. Researchers from many different disciplines such as linguists, semioticians, folklorists, etc. continue to conduct studies by establishing the relationship of the fairy tale with these different disciplines and cultural structure. Fairy tales are important not only as cultural but also as communicative tools. Different analytical perspectives illuminate how people communicate and share their experiences by revealing the deeper meanings of fairy tales. All of the analytical approaches in this study help us to gain a deeper understanding of fairy tales by illuminating different aspects of them. Fairy tales are a literary genre based on imagery, a link between visual culture and literary genres. Like stories, it reflects society by feeding on it. At the same time, the story creates a content for visual culture and enables the creation of a visual fiction by visualizing the narrative presented by the story. With this study, it is aimed to contribute to the field on the analysis of fairy tales, a cultural communication product.